

O jednom odloženém projektu

Zpráva o rukopisu Dějiny nové ruské literatury

Hana Kosáková

Univerzita Karlova

kosakova.hana@gmail.com

Součástí knižního daru profesora Vladimíra Svatoně, který v červnu 2017 věnoval Ústavu východoevropských studií FF UK, byl i fasciكل, který obsahuje zredigovaný strojopis *Dějiny ruské literatury*. Projekt vznikl v padesátých letech a podíleli se na něm tehdejší přední rusisté, pracovníci Oddělení východoslovanských literatur Ústavu jazyků a literatur ČSAV. Jak v předmluvě k *Dějínám* uvádí Zdeněk Mathauser, který působil jako jejich hlavní redaktor, navíc „kolektiv doplňovali jednotliví pracovníci z oddělení srovnávacích literatur téhož ústavu a rusisté z filosofické fakulty UK v Praze“ („Viz seznam autorů v příloze na konci svazku“). Absence této přílohy stejně jako další signály (mimo jiné Mathauserovo sdělení o celkovém rozvrhu *Dějín*) svědčí o tom, že rukopis v této podobě představuje pouze torzo: „Dějiny nové ruské literatury jsou rozděleny do dvou svazků, pojednávajících pokud možno rovnoměrně i ruskou literaturu 19. století (1. svazek) a 20. století (od nástupu symbolismu v 90. letech 19. století do současnosti — 2. svazek),“ přičemž je prvnímu svazku „předesláno stručnější pojednání o ruské literatuře od poloviny 17. století do konce 18. století“. V prvním svazku některé části chybějí (o tom dále); druhý svazek je nezávěsný (a otázkou je, zda vůbec vznikl).

Rukopis obsahuje osm číslovaných složek vymezujících základní periodizaci látky. Na deskách každé složky je rukou uvedeno jméno autora, popřípadě autorů, a čísla kapitol, které svazek obsahuje. Autoři takto zmínění jsou Karel Krejčí, Vladimír Svatoně, Růžena Grebeníčková, Jiřina Tábořská, Eva Hermanová, Ladislav Zadražil, Bohumil Neumann a patrně i Světlá Mathauserová. O autorství některých kapitol ovšem vznikají určité pochybnosti — o nich bude rovněž pojednáno dále.

Obsah rukopisu je následující (v soupise jsou tučně vyznačeny názvy příslušných oddílů z úvodní stránky každé složky; v závorce uvádím stránkový rozsah strojopisu jednotlivých kapitol):

I. (kap. 1–3): Zdeněk Mathauser: Předmluva (s. 5); **Počátky nové ruské literatury**. Od pol. 17. stol. do 30. l. 18. stol. Karel Krejčí: Úvod. (s. 4); Literatura 2. pol. 17. stol. (s. 34); Literatura 1. třetiny 18. stol. (s. 14).

II. (kap. 4–8): [autor neuveden]: zač. 1. kapitoly věnované ruskému klasicismu chybí (s. 5–27); Poezie 60. až 90. l. 18. stol. (s. 13); Satira a drama 60. až 90. l. 18. stol. (s. 24); Cesty výpravné literatura (s. 13); Sentimentální próza na sklonku století (s. 11).

III. (kap. 9–25): **Vzestup a závěr klasické éry.** Od počátku 19. stol. do konce 20. let. Vladimír Svatoň: Úvod. Literatura 19. stol. Specifičnost ruského vývoje (s. 7); Literatura v letech 1800–1815. Celkový ráz a problém vymezení tohoto období (s. 13); Literatura „vysokého klasicismu“. Epopoea. Tragédie. Lyrika (s. 5); Demokratické žánry klasicismu. Dva typy komedie. Romány Narežného. Lyrika. Bajky A. Izmajlova a I. Krylova (s. 19); Preromantická literatura. Próza. Měšťanské drama. Tragédie. Ozerov. Lyrika. Baťuškov. Žukovskij (s. 27); Puškinovo dílo do roku 1820. Lyrika. Ruslan a Ludmila (s. 5); Literatura v letech 1815–1830. Proměny ruské společnosti po napoleonských válkách. Historická situace. Procitnutí osobní perspektivy. Krize preromantického křídla ruské slovesnosti. Nový vzestup klasicistních tendencí. Kritika preromantismu. Problém romantismu v pojetí autorů 20. let. (s. 14); Změny v teoretickém pojetí umělecké tvorby. Odklon od normativního přístupu k literatuře. Komplex myšlenek o svobodě básnictví, kritika racionalistických pravidel, teorie lidového umění, úloha génia, odpor k napodobování. Objev literárního vývoje. Nový přístup k antice. (s. 10); Změny v žánrovém systému klasicismu. Národní styly. Styl různých básnických individualit. Problém literárního hrdiny. Čtyři typy literárního hrdiny v literatuře 20. let. (s. 12); Děkabristická literatura. Dvojí pojetí děkabristické literatury v literární historii. Předpoklady jejího stylu. Posuny v klasicistní poetice. Oslabení významu literární struktury. (s. 10); Děkabristická poezie. Tradice klasické ódy. Kjuhelbeker. Poetika národních stylizací. Parafráze biblických žalmů u F. Glinky. Gnědičovy Prostonárodní písně současných Řeků. Agitační písně. Staroruské stylizace z Rylejeva, A. I. Odojevského a Bestuževa-Marlinského. Rylejevova byronovská poéma Vojnarovskij. (s. 16); Děkabristická próza. Vztah poezie a prózy ve 20. letech. Historické a cestopisné črty, memoáry, žánry přechodné. Gotické příběhy. Wertherovská próza. (s. 13); Děkabristické drama. Menší zájem o drama u děkabristů. Náčrty tragédií. Gribojedov, Hoře z rozumu. (s. 7); Tradice Baťuškovy elegické poezie. Souvislost elegické poezie s poezií děkabristickou. Nové rysy elegické poezie: lyrika reflexivní a psychologická. Idylická epika: Gnědič, Delvig, Baratynskij, Glinka. (s. 14); Puškinovo dílo 20. let. Základní slohové tendence Puškinovy tvorby. Romantická ironie. Lyrika. Básnická epika. Historická tragédie Boris Godunov. Evžen Oněgin. Východiska dalšího vývoje. (s. 32); Tradice lyriky Žukovského. Rozdíl její poetiky od poetiky klasicistní. Vztah k životní náplni 20. let. Kozlovova poéma Mnich. Následovníci Žukovského. (s. 11); Závěr. Odchod šlechtické inteligence z popředí kulturního života (s. 4)¹

IV. (kap. 26–39): **Literatura na rozhraní romantismu a realismu.** Od konce 20. do pol. 40. let. Růžena Grebeníčková: Úvod (s. 10); Literární život, žurnalistika a kritika. Různění názorů. Historismus. Vliv západních idejí. Rozvoj žurnalistiky. (s. 5); Žurnály na přelomu 20. a 30. let. Tradice ljubomudrů. Vliv Schellingův. Moskovskij Vestnik. Atenej a Galateja. Jevropejec. Kirejevskij. (s. 12); Moskovskij Telegraf a redaktorská činnost Polevého (s. 6); Naděždin. Jeho disertace. Teleskop. Polemika se Senkovským. (s. 7); Literární salóny a kroužky. Kroužek Stankevičův. Básníci kroužku. Stankevič.

1 Podle svědectví profesorky Anny Houskové byl oddíl *Dějiny*, jehož autorem je V. Svatoň, r. 1969 obhájen pod názvem *Ruská literatura v 1. třetině 19. století* jako kandidátská disertace.

Korespondence (s. 17); Slavjanofilství a západnictví. P. J. Čaadajev (s. 4); Raný Bělin-
skij (s. 9).

Jiřina Táborská: Od poezie k próze. Literatura na přelomu 30. let. Proměny
žánrů v básnické a dramatické tvorbě. Nástup prózy a otázka tzv. přechodu od poe-
zie k próze. Lyrika 30. let. (s. 32); Počátky novodobého romanopisectví. Román jako
nový druh poezie. Rozvoj historického románu. Tradice románu mravoličného a úsilí
o nový typ. Román-parodie. Počátky románu reálného. (s. 29); Povídková tvorba
konce 20. a 30. let. Konvence starší prózy a hledání nových cest. Básnická mravoličná
povídka Pogodinova. Vztah k folklóru. Diferenciace literární tvorby: romantická po-
vídka Marlinského, Polevého a Odojevského. Předchůdci tzv. naturální školy. (s. 30);
Puškinova cesta k próze. Básnické a dramatické dílo 30. let. Tradice a novátorství
v Puškinově próze. (s. 22); Lermontov. Ideová a literární východiska Lermontovovy
tvorby. Dvě období jeho tvůrčího vývoje. Raná lyrika a dramatika. Zralá básnická
tvorba. První prozaické pokusy a Hrdina naší doby. (s. 30); Gogol. Literární kontext.
Gogolovo pojetí umění a jeho souvislost s uměleckou a myšlenkovou krizí 40. let. Ro-
mantické počátky. Proměna tvárných prostředků v zralé povídkové tvorbě. Revizor.
Mrtvé duše. (s. 29).

V. (kap. 40–44): **Nástup realistické éry.** Přelom 40. a 50. let. Eva Hermanová: His-
torické rozmezí ruské společnosti a kultury. Literární a myšlenkové proudy 40. let.
Rozklad feudálního systému, radikalizace demokratizace. Vliv utopického socialismu.
Tajné kroužky. Ideové spory a polemiky. Slavjanofilové a západníci. Diferenciace a vý-
voj žurnalistiky a kritiky. Bělin-
skij. (s. 25); Cesta k objektivní realistické analýze. Raná
realistická próza. Stylové proměny v beletristice 40. let. Vznik a program naturální
školy. Naturální „fyziologismus“. Aktualizace mravoličného románu. Psychologické
etudy. Usilování o mnohostrannější obraz reality v rozlehlejší epické formě. (s. 16);
Gončarov. Problematika tradice romantického a realistického živlu ve Všedním pří-
běhu. Struktura druhého Gončarovova románu. Kritická interpretace typu Oblomova.
Proměny tématu a realizace ve Strži. (s. 17); Umění pod vlivem humanistických ideí
40. let. Humanistické tendence naturální školy. Petrohradský sborník. Tzv. sentimen-
tální naturalismus. Butkov. Próza s lidovou tematikou. Grigorovič. Počátky Dostojev-
ského. Gercenova tvorba z let 40. Dvě koncepce moderního lyrična. Fet a Někrasov.
Charakter Ťutčevovy lyriky v letech 50. (s. 43); Směřování k básnické harmonizaci
skutečnosti. Ruský artismus. Teorie tzv. „estetického triumvirátu“. Majkov a Ščerbina.
Usilování o epiku v rustikální literatuře. Kokorev, Potěchin a Grigorovič. Románová di-
logie S. T. Aksakova. Turgeněv a jeho raná próza. Lovcovy zápisky. (s. 22).

VI. (kap. 45–49): **Literatura reformního období.** Léta 60. Eva Hermanová: Lite-
rární život a kritika 2. poloviny 50. a začátku 60. let. Společenská a historická situace
v Rusku po krymské válce. Třídní rozvrstvení ruské společnosti a jeho odraz na lite-
rární frontě. Rozkvět a veřejná funkce žurnalistiky. Ideová a estetická diference li-
terární kritiky. Grigorjev. Družinin. Černyševskij a význam jeho estetických názorů.
Dobroljubov. Pisarev. Typologická charakteristika revolučnědemokratických kritiků.
(s. 20); Turgeněv. Spisovatelova cesta k románové tvorbě. Typ „turgeněvovského“ ro-
mánu a jeho vývoj. Vztah novely a románu v Turgeněvově tvorbě. Její vyústění v ten-
dence charakteristické pro konec století. (s. 22); Próza 60. let. Nový program vesnické

prózy. Počátky sociálního románu. Vesnická črta a povídka. Gercenovy memoáry. Publicistický román. Próza Černyševského. Antinihilistický román. Mravoličný román Pisemského. (s. 34); Někrasov a jeho básnická škola. Návaznost básnickovy lyriky z let 40. a 60. Základní antinomie Někrasovova lyrického světa. Přetvoření lyrického monologu. Žánrová a stylová povaha zralé epiky. Epika z lidového světa. Představitelé Někrasovovy školy. Občanská a osobní lyrika. Satira. Epika. (s. 18).

VII.–VIII. (oba oddíly obsaženy v jedné složce; kap. 50–57; jako autoři na deskách jmenováni Ladislav Zadražil, Bohumil Neumann, Růžena Grebeníčková — bez přiřčení autorství u jednotlivých kapitol), **Literatura v epoše narodnictví**. Léta 70. a 80. Literární vývoj v 70. a 80. letech. Dobová situace v ruské společnosti. Narodnické hnutí. Tisk a žurnalistika. Narodnická kritika — Michajlovskij. Situace ruské literatury a její charakter v 70. a 80. letech. (s. 15); Narodnická próza. Obecná charakteristika narodnické prózy. Vztah narodnického hnutí a literatury. Zasodimskij, Naumov a Karonin. Idealizační tendence — Zlatovratskij. Heroizace narodnických revolucionářů — Stěpňak-Kravčinskij. Gleb Uspenskij. (s. 23); Próza nespojená s narodnictvím. Ertěl. Mamin-Sibirjak. Naturalismus — Boborykin. Radikálně demokratická literatura. Hledání etického ideálu. Leskov. Melnikov-Pečerskij. (s. 13); Saltykov-Ščedrin. Charakter a vývoj Ščedrinovy satiry. Fantastičnost a grotesknost jako nové rysy v umělecké metodě. Žánrový profil Ščedrinovy prózy. Vyznění a ohlas Ščedrinova díla. (s. 17); Poezie a doba. Souvislost s předchozími básnickými proudy. Narodnická poezie. Škola „čisté poezie“ Nadson. (s. 18); Vrchol ruského románu a nástup novelistiky. Lev Tolstoj. Raná próza Tolstého. Její vztah k literární situaci let 50. Příprava vrcholného období ruského klasického realismu. Žánr epepeje ve Vojně a míru. Anna Kareninová jako vrchol Tolstého úsilí o filosoficko-etický román. Prameny a styl jeho pozdní tvorby. Román vzkříšení jako syntéza nových prvků poetiky let 80. a 90. Literárněhistorický a estetický význam Tolstého díla. (s. 46); [kap. 56 nadepsaná Dostojevskij — chybí]; Nové rysy prózy 80. let. Nástup nové spisovatelské generace a tradice ruské prózy. Garšin. Korolenko. Romantické a celkové vyznění prózy 70. a 80. let. (s. 16).

Poslední, na deskách neočíslovaná složka je nadepsaná jménem Světlý Mathauserové a stojí na ní titul: **Vznik nové ruské literatury**. Obsahuje následující, v separátních deskách oddělené texty se samostatným číslováním, které jsou ve většině případů identické s kapitolami zařazenými do některé z předešlých složek:

Úvod = kap. ve sv. I (pod stejným názvem)

1. Literatura 2. pol. 17. stol. = kap. ve sv. I (pod stejným názvem)
 2. Literatura 1. třetiny 18. stol. = kap. ve sv. I (pod stejným názvem)
 3. Literatura 30. až 60. let [18. stol.] = neúplná kap. ve sv. II (verze se v drobnostech liší)
 4. Poezie 60. až 90. let [18. stol.] = kap. ve sv. II (pod stejným názvem)
 5. Literatura 60. až 90. let [18. stol.] = kap. ve sv. II (pod názvem Satira a drama 60. až 90. l. 18. stol.)
 6. Cesty výpravné literatury [18. stol.] = kap. ve sv. II (pod stejným názvem)
- Sentimentální próza na sklonku století [18. stol.] (s přípisem tužkou: Dr. Svatoň) = kap. ve sv. II (pod stejným názvem).

Lze odtud soudit, že autorkou složky II je právě Světa Mathauserová a chybějící název celého II. oddílu *Dějin* zněl tedy **Vznik nové ruské literatury**. Zároveň ale vystávají jisté — výše avizované — otazníky nad autorstvím textů nesoucích názvy Úvod, Literatura 2. poloviny 17. století a Literatura 1. třetiny 18. století (připsány jsou jednou K. Krejčímu, podruhé S. Mathauserové) a Sentimentální próza na sklonku století (autorem je buď S. Mathauserová, anebo V. Svatoň).

Zbývá říci několik slov ke koncepci projektu. Text *Dějin* pokládám za velmi pozoruhodný pokus české rusistiky o větší konceptuální a syntetizující práci. Zdeněk Mathauser ve zmíněné předmluvě mluví o tom, že pro akademické pracoviště to byl úkol značně formativní: „Idea původních, nepřeložených *Dějin nové ruské literatury* nevděčí za svůj vznik ani jen obecnému plánu národních literatur v ČSAV, nýbrž spojuje v sobě i další prvky: je to české a slovenské povědomí o onom obzvláštním významu ruské literatury [...], a je to i nárok československé rusistiky vytvořit si samostatnou existenci a ověřit si na základním úkolu své síly“ (s. 4 strojopisu).

Metodu *Dějin* hlavní redaktor postihuje následovně:

Z různých uvedených motivů svébytnosti české rusistiky nakonec při práci na *Dějinách nové ruské literatury* usílí o vlastní pohled převládlo nad motivy spíše faktografického a informativního rázu, tj. nad záležitostmi vztahovými, překladovými atp. Autorský kolektiv se pokusil naspat *Dějiny* úvahové, kritické, bezpředsudečné (spíše náchylné spatřovat organickou ambivalentnost každého uměleckého jevu). Autoři se snažili klasickou i sovětskou literaturu (resp. i literární vědu) stejně tak oprostít od břemene normativnosti, které ji zatěžovalo zvláště v padesátých letech, jako ji vyvést z oné atmosféry izolovanosti a podcenění, do níž by tuto literaturu mohlo postavit zaslepené reagování na předchozí stav (tamtéž).

Doufám, že nebude příliš ukvapený soud, řeknu-li — a při následujících závěrech se opírám hlavně o kapitoly, jejichž autorem je právě V. Svatoň —, že práce vyrůstá z formalisticko-strukturalistických východisek. Literatura je v ní vnímána jako imanentní řada, čili svébytná, samostatná struktura, stojící mimo determinaci ekonomickými reáliemi či čistě biografickými zřetely. Historická situace (zejména povaha politického režimu) je zmiňována, ale spíše na okraj. Není ale od ní odhlédnuto zcela, protože podle autorů *Dějin* se významnou měrou podílí na formování společenského a uměleckého života. Místy jsou tyto pasáže podány za použití tehdy vžitých pojmových nástrojů a dobově přijímané rétoriky: „role šlechty“, „význam revolučních spolků“, „demokratizační hnutí“ (popř. „pokrokové společenské snahy“, „dozrálá buržoazní společnost“). Většinou se však s těmito kategoriemi nakládá odstíněně a funkčně.

Při pojmenování společné metodologie Z. Mathauser vyzdvihl, že

nedogmaticčnost a úvahovost, s jakou se autoři pokusili přistoupit k jevům ruské literatury, by se měla promítnout i do vlastní skladby *Dějin*. Bylo proto rozhodnuto, aby *Dějiny* měly v základě ráz procesový, neboť zachycení literárního procesu spíše umožňuje rozvinout úvahu, nežli k tomu dává předpoklad

tříšit monografií a portrétů. Přitom se však autoři pokusili učinit tak bez oné pedantérie, která v některých kompendiích zcela obětuje literárnímu procesu jakýkoli ucelenější obraz uměleckých tvůrců a vynikajících děl a která v podstatě takto hlediskem směrů, metod a žánrů zcela potlačuje zřetel axiologický (s. 4–5).

Výklad je veden snahou zprvu postihnout velké zastřešující literárněhistorické celky, ty ovšem nejsou chápány izolovaně, absolutně či normativně, sledován je jejich zrod, vrchol a vyhasínání, avšak i přetrvávající, doznívající či obrozující se vliv v následných epochách. Nechybí dílčí (ale hutná) komparace se západními literaturami (v rozličné míře si autoři kladou otázku po evropské literární tradici jakožto pozadí; modifikace v rámci ruské literatury pak vyvolává např. otázku po národní svébytnosti v umění). Sledovány jsou obecné stylové tendence příslušného období (analyzuje se pak zejména lexikální stránka textů) a poukázáno je i na intertextové navazování a rozvíjení určitých motivů (či jiných uměleckých složek) v rámci ruské literatury jako celku. Klíčovou problematikou se však stává — a zde opět mluvím zejména o pasážích V. Svatoně — obraz jedince a jeho vztah k nadosobním kategoriím (dnešním jazykem identitám). V tomto tázání po postavení člověka ve světě můžeme cítit étos šesté dekády 20. století, snad blízký tomu, co Z. Mathauser nazval „zřetel axiologický“. Do textu *Dějiny* se promítá ve dvou hlavních aspektech: spisovatelé jsou nahlíženi jako jedinci obdaření schopností formulovat svůj svébytný vztah ke světu; uvnitř fikčních světů jsou akcentovány a zkoumány rozličné role a formy individuality (typy subjektivity).

Mezníky v dějinách jsou vyznačeny pomocí změn v hierarchii druhů a žánrů, do popředí se dostávají žánrové posuny způsobující dynamiku celého literárněhistorického procesu. Obecné fenomény jsou ilustrovány na díle mimořádných tvůrčích osobností, s důrazem na vybrané texty, jež jsou představeny — zejména vezmeme-li v úvahu žánr literární historie — poměrně rozsáhlými citacemi. Lze říci, že výklad je strukturován vertikálně od obecnin po konkrétna; patrná je Mathauserem zdůrazněná snaha vyvažovat líčení velkých literárněhistorických jednotek zájmem o specifiku konkrétního díla, o analýzu tvaru. Jinak řečeno, vystupuje zde ohled na svébytnou dialektiku: v jistém smyslu mezní, specifická a neopakovatelná podoba konkrétních uměleckých děl ovlivňuje obecný, základní směr literárního vývoje, „velké tahy dějin“, jak s oblibou říkal Vladimír Svatoň.

Zakončím *passem* osobnějšího charakteru. Když jsem při třídění knih na rukopis narazila, obrátila jsem na pana profesora Svatoně (který v té době už na fakultu nemohl docházet) s dotazem, zda by nepřiblížil okolnosti jeho vzniku. Vyslovil se k tomu ochotně poměrně dlouhým mailem (z 22. 7. 2017):

překvapil mne váš zájem o dávný text našich *Dějiny*: stala jste se vlastně jeho jedinou archivářkou. [...] Ale k *Dějínám*: záměr vznikl mezi tehdy mladými rusisty v Akademii věd (Ústav jazyků a literatur ČSAV). Neuspokojoval nás běžný obraz ruských dějin, zejména na přelomu 19. a 20. století, ale i v předchozích obdobích: ta idea vševládneho „realismu“, která zastírala vnitřní diferencovanost klasické literatury (Turgeněv je něco principiálně

jiného než Dostojevskij, nebo i Gleb Uspenskij), falešné pojetí romantismu atd. (Mimoходом: při četbě německých romantiků, které jsem nade vše miloval, jsem zjistil, že Tolstého *Vojna a mír* je naplněním Novalisovy ideje nového románu.) Nechtěli jsme s ruskou vědou polemizovat, nebo ji nějak bagatelizovat, ale chtěli jsme rovněž rozlišit její vnitřní přístupy a navázat na to, co nám bylo blízké. Pro mne to byl raný Lukács, Eichenbaum, Berkovskij, Grebeníčková, Mukařovský, Červenka, Mathauser, pro ruskou poezii Buchštab aj. Vlastně dědici tzv. formalismu. Přestože Berkovskij oficiálně patřil k „sociologům“, chápal významodárnost umělecké struktury, což je to hlavní — především schopnost překročit rámec bezprostředních psychologických (biografických) motivací. Nebyli jsme ovšem pro takový úkol dost zralí, ukázalo se, že podat celkový obraz dějin přece jen není tak snadné. Obzvlášť těžce s tímto úkolem zápasil Ladislav Zadražil, nervově to odstonal. Vedoucí redaktor mu nakonec odebral kapitolu o Dostojevském a svěřil ji Grebeníčkové. *Dějiny* tedy nejsou moc podařené.

Kromě toho se vyskytly dva další problémy. Vedoucím redaktorem byl Mathauser, který chápal, že takovým výsledkem se on sám i jeho pracoviště výrazně zviditelní. Ovšem tento úkol mu vnitřně neseděl: jeho zájem se upíral k fenomenologii, nakonec jej završil pojmem tzv. „čtverce umělecké situace“, v podstatě tu jde o hru na jedné straně empirického, psychologického, záměrného, na druhé straně hru s tahem „obecně platného“, nadosobních tahů uměleckého směřování, toho, co se v výsledku projevuje, aniž by si to umělec vůbec musel uvědomovat, tedy psychologicky „nezáměrného“. Pokládám to za cenné. Ovšem v dějepisu musí figurovat mnoho oněch záměrných tendencí, literárních skupin, časopisů, polemik, osudových lásek (u Ťutčeva například) atp. To vše Mathauser vnímal jen jaksi na okraji svého spektra, jeho pokyny a rady nás nepodněcovaly, spíše zaváděly. Ale přece jen dovedl úkol do konce.

Další zmínky o neshodách uvnitř pracovního týmu si dovoluji vynechat. Zajímavá je následující zmínka z téhož e-mailu: „Autentickým textem Grebeníčkové v *Dějínách* je kapitola o Dostojevském, ta je — pokud se pamatuju — ucelená a dobrá, byť tradičně „psychologická“. Tato kapitola ovšem — jak vysvítá z výše uvedeného soupisu — v přítomném dochovaném rukopise chybí. Uvedu ještě slova V. Svatoně o ztroskotání projektu:

Dějiny byly dokončeny na jaře roku 1969, v důsledku „normalizace“ už nevyšly. Posuzovala je mimo jiné Eva Fojtíková, hlavním nedostatkem bylo, že jsme hlavní předěl v dějinách ruského duchovního života kladli do epochy symbolismu a nikoli k Říjnové revoluci. Nakladatelství ze solidarity ještě vyplatilo honorář, pořídil jsem za něj omítku svého roztockého domku, která ovšem byla v době, kdy jste domek spatřila, už zase zničená. (Omítky vydrží tak čtyřicet let.) Tak tolik o *Dějínách*.

Poslední otázka se vnučuje sama sebou: Co s rukopisem dál? Domnívám se, že jeho zpřítomnění je žádoucí už jako doklad duchovního vzepětí české literární vědy še-

desátých let. Nabízejí se v zásadě dvě možnosti: buď jít cestou zveřejnění díla jako celku (ovšem zde je mimo jiné² potřeba zvážit jeho celkový rozsah, který činí — a to jen u dochované části — cca 956 stran), nebo pouze vybraných oddílů, utvářených hlavně výrazným autorským rukopisem. Nezastupitelné místo profesora Svatoně je přirozeně v obou zvažovaných variantách.

2 V úvahu je ovšem třeba vzít i názor, který zazněl v diskusi po zveřejnění přítomného textu na kolokviu dne 31. 1. 2020 na FF UK. A. Housková a T. Glanc upozornili na to (a později to zdůraznili i v osobní komunikaci), že nemá smysl publikovat text *Dějiny* jakožto neúplné torzo; navíc Z. Mathauser a V. Svatoň k projektu měli později značně kritický postoj a jeho zveřejnění by asi neschvalovali. Oběma diskutujícím za jejich připomínky děkuji.